

En elefant kommer til Danmark

af JACOB ANDERSEN

Min søster vendte hjem fra USA i 1987 og efterlod et falmet og godt brugt hæfte i A4 format på mit bord. Sådan kom Horton ind i mit liv. Bogen hed *Horton Hatches the Egg* og var skrevet af en vis Dr. Seuss, som jeg aldrig havde hørt om. Jeg blev øjeblikkelig charmeret af de underfundige, rytmiske vers og af historien, der balancerer smukt mellem nonsense og bonsense. Den var en børnebog efter den fineste definition af genren: En bog, der også kan læses af børn. Da jeg nåede den sidste og guddommelige side, udstedte jeg følgende løfte til det tomme rum: „Den her skal danske børn også have chancen for at læse!“

Der var et element af overmod i løftet, som heldigvis ikke stod mig klart. Jeg havde aldrig oversat noget før – og slet ikke rimede vers. Jeg havde heller ingen forbindelse til forlag, der kunne hjælpe med at bringe Horton videre til læserne.

Men jeg tog alvorligt på sagen. Hensigten var ikke at komme tættest muligt på originalens tekst, men at få danske læsere til at dele min begejstring. Når jeg ikke kunne finde en dansk pendant til Seuss' vittigheder, skulle det opvejes af noget andet morsomt. Og meget var ikke umiddelbart forståeligt for danske børn.

Bogens univers er fyldt af amerikanske referencepunkter. Den vigtigste person i historien, ud over elefanten Horton, er den dovne fuglemor Mayzie. Det rimer jo på det angelsaksiske lazy, som for en dansker måske snarere associeres med „mejse,“ hvad denne ravnemor vitterligt ikke er. I den danske version blev hun omdøbt til Dolly, og kom dermed til at bogstavrimede på doven og – for den voksne – måske også lidt på indolent.

Når Dollys amerikanske søster Mayzie tager på langtidsferie – og overlader til Horton at ruge sit æg ud – sker det naturligt nok i Miami Beach. Men det siger jo ikke danske børn noget. Så det virkede mere rimeligt at lægge ferien ved den europæiske sydkyst og således fastslå at

Dolly hun nød sit trip af et træk.

*„For hvorfor ta hjem og få pip af et æg,
som der muligvis hverken blir struds eller stork af,
når livet er herligt – her på Mallorca.“*

Det inspirerede rum

Fordanskningen tog tid. På en god aften kunne jeg klare en enkelt strofe á 8 verselinjer. De fleste aftener var ikke gode. Nogle uger nåede jeg kun et par strofer. Arbejdet var ofte meget lystfyldt. Som arbejdsproces var det en mellemting mellem at løse en krydsogtværs og samle et puslespil. På bordet foran mig havde jeg spredte notater med ideer, begyndelser eller et par linjer, der burde skaffes plads til og en masse blank bordplade i midten.

Samtidig var det jo en art skabende proces. Rytme, rimform, Seuss's tegninger og historiens forløb holdt inspirationen i tømme, men gav paradoksalt nok også inspiration. Hold op, hvor jeg havde liv i hovedet i de aftener. Hold op, hvor havde jeg svært ved at sove, når jeg havde fundet en god løsning eller netop ikke havde fundet den. Begejstringen over det vellykkede rim fandt sin modsætning i frustrationen over alle disse prægtige indfald, der bare ikke kunne bringes til at passe nogen steder.

Som oftest var arbejdet ensomt. Ingen kendte jo rigtigt til alle de løsninger, der allerede var kasseret. På et tidspunkt var der dog et par nødder, jeg ikke kunne knække. Jeg tog dem med ud til mine venner Pelle Voigt og Pernille Frahm i Rødovre. Pelle havde oversat en masse sange af blandt andre Brecht, Joe Hill og Wolf Biermann. Både han og Pernille er velsignet med den kombination af hitpåsomhed og usædvanligt sprogøre, der var nødvendig for at komme i mål.

På et af mine døde punkter, hvor Horton sidder og ruger på ægget i et skrækkeligt uvejr, fik Pernille ideen til linjerne

*..og lynet slog ned kun en meter fra Horton.
der gispede, puha, det her kræver sportsånd.*

der er et af bogens finere udtryk for den gentleman-agtige og lidt bedagede indstilling, som er så karakteristisk for titelpersonen.

Et storpolitisk spørgsmål

Efter et halvt år afleverede jeg uden nærmere aftale manus til forlaget Høst & Søn, hvor en søvng receptionist lovede svar i løbet af nogle måneder. I virkeligheden blev jeg ringet op få dage efter af forlagets børnebogsredaktør Kirsten Fassmer, der delte min begejstring. Den skulle udgives, erklærede hun.

Forlaget gik i gang med at skaffe rettigheder og film fra den amerikanske gigant Random House. Her nedlod man sig dog ikke til at svare. Hver anden fredag afgik en rykker fra det danske til det amerikanske forlag. Det stod på i mere end et år.

Min far, der havde arbejdet i Udenrigsministeriet, fik en kollega ved FN-repræsentationen i New York til at henvende sig personligt på forlaget, hvor man omsider lovede at tage affære. Intet skete.

Året efter bad jeg så daværende formand for Folketingets kulturudvalg Ingerlise Koefoed, der også anmeldte børnebøger i Politiken, om at løbe Random House på dørene, da hun alligevel skulle til New York. Hvad Ingerlise Koefoed – æret være hendes minde – sikkert ikke ville have gjort for Rifbjerg eller Brøgger, det gjorde hun for Horton. Desværre var heller ikke formanden for Folketingets kulturudvalg i stand til at gøre indtryk på amerikanerne. Kirsten Fassmer og Høst & Søn fortsatte trofast deres hver anden-ugentlige faxer.

Det blev til ganske mange, indtil der i begyndelsen af 1992 gik hul på bylden. Jeg havde kort forinden spist journalist-frokost på den amerikanske ambassade og havde som indslag i den almindelige selskabskonversation beklaget mig til min sidemand over, at danskerne på den måde blev forholdt et amerikansk kultur-klenodie. Sidemanden var almindelig kendt som CIA's mand i København.

To uger senere indløb svar fra Random House. Hvor mange CIA har ryddet ad vejen for at få Horton ud på dansk, er jeg ikke klar over – strengt taget heller ikke, om der er nogen som helst sammenhæng mellem de to begebenheder. Men jeg har flere gange mødt amerikanere, der gerne ville slå et slag for Horton og Seuss. Dr. Seuss – egentlig hedder han Theodor Seuss Geisel – er jo deres Halfdan Rasmussen. Han har storforsynet amerikanerne med mere og mindre gakkede rim og remser i sidste halvdel af sidste århundrede. Han lærte flere generationer at læse med sine I-can-read-it-all-myself-books, ligesom vi begyndte med Halfdans ABC.

Så når Seuss f.eks. siger

**DR. SEUSS – EGENLIG
HEDDER HAN THEODOR
SEUSS GEISEL – ER JO
DERES HALFDAN RAS-
MUSSEN**

*Today You are You
that is truer than true.
Theres is no one alive
who is Youer than You.*

er vi jo ret tæt på den halfdanske rasmussenske formulering af identitets-
spørgsmålet

*“Der er ham, der er ham,
der er mig, der er mig
og mit jeg det er mig, ikke dig ...*

Måske er Seuss endnu større i USA (hvor alt er større), end Halfdan er hos os. Han har ikke bare leveret stof til film og musicals; han har også skabt figurer, som amerikanerne refererer til og fornyet dagligsprogets ord og vendinger. Den, der kan sin Seuss, kan høre ekkoet.

En pinlig historie

Horton ligger på æg fik en smuk modtagelse i pressen, da den udkom i 1992. „Horton er dyreverdenens John Wayne“ skrev Steffen Larsen f.eks. i det Fri Aktuelt. Bibliotekerne syntes ikke særligt om den. „En moralsk bagatel“ hed det bl.a. i lektøruddtalelsen. Da Høst desuden havde glemt at forsyne den med stift bind, solgte den under 600 eksemplarer.

Nogenlunde samtidig gik det op for os, at vi slet ikke var de første til at opfinde Seuss på dansk. Gyldendal og Christopher Maaløe havde udsendt et par ret skønne fordanskninger af *Yertle the Turtle* og *The Big Brag – Palle Padde* (1972) og *Pralhalsene* (1972) – som samlede støv i magasinerne. Det samme gjaldt Thomas Sigsgaards *Brumbassegade* (Munksgaard, 1964), der er en knap så vellykket dansk version af klassikeren „And I Think That I Saw It in Mulberry Street“.

Efter så mange gode og spildte kræfter stod det herefter klart, at det ikke lod sig gøre at introducere Seuss på dansk. Måske fordi vi allerede havde vores Halfdan. Derfor takkede Høst nej til den anden bog om Horton – „Horton Hears a Who“ – som jeg ellers havde brugt lidt af ventetiden på at oversætte. Høstfolkene tilføjede, at de egentlig også fandt historien om Hortons kamp for beboerne på et støvfnug mindre morsom end Horton nr. 1.

Det sidste tilskyndede mig til at vise den til professor Erik A. Nielsen, der er en sublim oversætter af og forfatter til rimede vers. Erik havde flere vigtige forbedringer. Bogens motto „A person´s a person – no matter how small“ havde jeg parafraseret som “for småfolk og store har samme værdi,„

Det var ikke præcist nok, insisterede Erik. Det var dog bogens centrale budskab. Hvorfor ikke vælge den løsning, der lå lige for: „En person, selv den mindste, er dog en person“. Fordi det ikke passer til verseformen, svarede jeg ærgerlig, og her var Erik for så vidt enig.

Sagen var nemlig, at Seuss havde digtet sin anden Hortonbog på anapæster, mens jeg – vankundige – havde fordansket i et mere ubestemmeligt versemål.

Når Seuss indledte med

*On the fifteenth of May, in the Jungle of Nool
In the Heat of the day, in the cool of the pool
He was splashing, enjoying the jungle's great joys ...
When Horton, the elephant, heard a faint noise.*

lød mit bud

*I middagens hede, i regnskovens indre
Gør mudderbad godt, for så sveder man mindre.
Og Horton sad netop i pølen på hug
Da han hørte en lyd, der var svar som et suk ...*

Erik opfordrede mig til at begynde forfra i det rette metrum. Og så kom begyndelsen til at lyde sådan:

*I en middagsstund inde i regnskovens indre
tog Horton et bad for at svede lidt mindre
med måsen i mudder, med plask og med sprøjt.
Men så lød der en lyd. Det var ikke ret højt ...*

Det passede ikke bare til rytmen i Eriks ændringsforslag, det gjorde også bogen mærkbart bedre. Så jeg gik opmuntret til Agertoft, Carlsen, Gyldendal for at afprøve markedet for anapæster. Det var en sørgelig historie. Hos Gyldendal blev refusionen begrundet med, at bogen jo var en klassiker. Og styrken i klassikere ligger som bekendt i, at de ældre generationer brænder for dem. Men de ældre generationer kender jo slet ikke denne bog, skrev forlagskonsulenten.

Støvfolket støves af

Horton 2 røg ned i en skuffe. Her blev han, indtil min ven Søren Møller Christensen kom forbi en halv snes år senere. Søren havde på det tids-

punkt etableret Forlaget Vandkunsten, der producerede meget voksne bøger. At Vandkunsten skulle interessere sig for den bortgemte elefant, faldt mig faktisk ikke ind, men Søren besluttede omtrent på stedet, at Horton 2 skulle være forlagets børnebog nr. 1, og at Horton 1, der på det tidspunkt havde været udsolgt i årevis, skulle ud senere.

Søren besluttede også, at de skulle laves i det rigtige format med fast ryg og de originale farver. Ud over at forlaget vil være sit navn og sit rygte bekendt, betyder det også bøger, der kan holde til moderne børn. Den lidt halvhjertede spareudgave fra Høst holdt ikke rigtig.

Bogen hed på det tidspunkt *Horton hører en hvem*. Det foreslog Søren og forlaget ændret til det mere poetiske Horton og Støvfolket. I øvrigt ændrede vi kun detaljer. En af dem havde dog betydning. Den skyldtes, at jeg var blevet opmærksom på et af de centrale motiver bag den. *Horton hears a Who* udkom i 1954 i forlængelse af den store amerikanske kommunistforskrækkelse. De intolerante aber, The Wickersham Brothers, der står i spidsen for sindelagskontrollen af den afvigende Horton, er en uvenlig hilsen til McCarthys folk. I min halvfemser-fordanskning var aberne forsynet med anonyme -sen-navne. I versionen fra 2007 blev de omdøbt til det lidt mindre uskyldige Spidsballe-brødrene.

I det – også denne gang trælse – arbejde med at få rettigheder og film fra Random House hørte vi, at *Horton Hears a Who* var på vej til at blive til en animationsfilm fra Fox og studiet bag succesen Ice Age. Vi indledte et samarbejde, hvor Fox fik lov at planke så meget de lystede af den rimede danske oversættelse, mens de til gengæld huskede bogen i strømmen af merchandise.

Samarbejdet var med til at løfte bogen ind i julehandlen i 2007 og gav den et endnu større løft, da filmen nåede biograferne i påsken 2008. Selv om anmelderne var begejstrede for både bog og film, har det dog stadig kun været den sidste, der solgte rigtig godt. Heroisk har Søren og Vandkunsten dog holdt fast ved planen om at genudgive *Horton ligger på æg* i 2009. Og den dag må vel komme, så Horton omsider opnår sin rette plads ved siden af Plys og Pippi, og danske børn får chancen for at læse ham.

JACOB ANDERSEN (f. 1957) er journalist og medejer af „Dansk Kommunikation“. Bortset fra bøgerne om Horton og en række andre børnebilledbøger er han forfatter til „Fra Folkestyre til fællesstyre“ og „Livet er ikke det værste man har – Kaffens kulturhistorie i Danmark 1665-2015“.

Dr. Seuss: *Horton og Støvfolket* (Forlaget Vandkunsten, 2007) oversat af Jacob Andersen efter *Horton Hears a Who* (Random House, 1954)